

С Т А Н О В И Щ Е

За дисертационния труд на КАТЯ ПЕНЕВА МИЛЕВА на тема
“МОДЕЛИ НА ИНТИМНО ПАРТНИРАНЕ И ИНДИВИДУАЛНО
БЛАГОПОЛУЧИЕ” за присъждане на образователната и научна
степен „ДОКТОР”

Изготвил становището: Проф. д-р РУМЯНА БОЖИНОВА

Един от проблемите, който представлява изключителен научен и практически интерес през последните десетилетия, е благополучието на индивида. Избраната от Катя Пенева тема е насочена към неговото изучаване във връзка с интимното (двойково) партниране. От особено значение е това, че докторантката третира двойковото партниране в неговата многоаспектност и подчиненост на конкретен модел, което дава възможност да се открият водещи за индивидуалното благополучие измерения на различните модели. В същото време разкриването на основни тенденции по отношение на индивидуалното възприемане на отделните модели на партниране предполага в значителна степен отговор на въпроса дали наблюдаваното в последните десетилетия оттегляне от традиционните брачни отношения е позитивна или негативна промяна. И не на последно място трябва да се отбележи, че изучаването на проблемите, които са във фокуса на дисертационната тема са от съществено значение за консултативната психологична практика, ориентирана към повишаване равнището на индивидуалното благополучие, а също към подобряване на двойковото партниране. Всичко това дава основание да се отбележи дисертабилният характер на дисертационната тема от научна, социална и приложна гледна точка.

Дисертацията е разработена в рамките на 154 страници. Илюстративният материал включва 27 таблици и 30 фигури. Цитирани са 116 източника, 100 от тях са на латиница и 16 на кирилица. Съдържа три глави, изводи и заключение. Като **структура и изложение** трудът е в съответствие с емпиричния характер на приложеното изследване и води до пълноценно отразяване на изследователския процес и постигнатите резултати. Съотношението между обема на отделните части на дисертацията дава необходимия приоритет на резултатите от изследването.

В първа глава докторантката извежда теоретичните предпоставки на дисертационното изследване. Добро впечатление прави целенасочеността на конкретното изложение. На първо място е отделено внимание на благополучието и по-специално на неговото коцептуализиране като субективно, като психично, както и на модела, означен като психично здраве, който включва двете и в допълнение социалното благополучие и който модел е приложен в изследването. Проследени са вижданията за партньорските отношения като фактор за индивидуалното благополучие, промените в развитието на семейството, с акцент върху наблюдаваната динамика в последните години. Вниманието е фокусирано и върху теоретичните модели за разбиране на семейството и особено на циркомплексния модел на Дейвид Олсон, който дава възможност за многомерна оценка на двойковите отношения, приет като основа за проучването им в конкретното изследване. На базата на своя практически опит и наблюдения, докторантката разграничава четири основни модели на партниране на двойката, върху които центрира дисертационното изследване.

Втората глава от дисертацията отразява постановката и дизайна на изследването. Изследването е многопланово поставено. На първо място то предполага изучаване на индивидуалното възприемане на партньорските отношения в тяхната комплексност, включваща свързаност (кохезия, впримченост, неангажираност), адаптивност (гъвкавост, ригидност, хаотичност), комуникация (качество) и удовлетвореност, с възможните вариации. На второ място изследването е насочено към изучаване на индивидуалното благополучие в аспектите: емоционално, социално и психично благополучие. На тази база е планирано изучаване на връзката между партнирането и индивидуално благополучие, в общата им изразеност и в изразеността на отделните аспекти (връзка между отделните аспекти) по отношение на четири основни модела на партниране (кратки и необвързани отношения, сериозни отношения без съжителство, съжителство на семейни начала, съжителство в брак) в сравнителен план. Едновременно

с това изследването включва проследяване на половите и възрастовите различия в изучаваните променливи и връзки между тях. Всичко това е отразено в разгърнатата структура от задачи, в които адекватно е декомпозирана основната цел на изследването.

Съществена предпоставка за качеството на проведеното от Пенева изследване е целесъобразния подбор на извадката (обем от 426 лица) и методите на изследване. Приложените методи (Скала за оценка на партньорските отношения FACES IV PACKAGE на D. Olson, с 8 подскали и Скала за психично здраве - Mental Health Continuum- на S.L. Keyes с 3 подскали, кратка форма) са адаптирани за български условия и се отличават с добри психометрични характеристики, гарантиращи добра доказателствена стойност на получените резултати.

Резултатите от изследването са представени и обсъдени в трета глава. Изложението в тази част е много добре структурирано. Ясно, подробно и коректно са представени статистически доказаните закономерности по отношение на изучаваните явления. Те са подходящо илюстрирани. Следваната логика при представяне на резултатите дава възможност достатъчно обосновано в рамките на шест параграфа да се изложи проверката на издигнатите хипотези и да се установи спецификата на връзката на партньорските отношения с индивидуалното благополучие в отделните модели на партниране. Последователно са изведени индивидуално възприеманите отношения в двойковото партниране и удовлетвореността от моделите на партниране, връзката на удовлетвореността от партнирането с характеристиките на различните модели на партниране, индивидуалното благополучие и връзката му с партньорския статус, в цялата й многоаспектност, половите и възрастовите различия, влиянието на продължителността на интимната връзка, на наличието на фактора дете. От особено значение е извеждането на предикторите на индивидуалното благополучие в изучавания контекст, както и на обобщен портрет на моделите на партниране.

Синтезирането на получените от изследването резултати, както и тяхната цялостна интерпретация са представени в изведените в края на изследването **изводи**. В тях докторантката подробно коментира всяка от установените закономерности. По този начин тя успява да представи цялостна картина на констатираните закономерности по отношение на характеристиките на партньорските отношения, на индивидуалното благополучие.

Работата добива завършен вид с изведеното в края на дисертацията **заключение**, което освен излагането на обобщаващо виждане за изследването и резултатите от него,

очертава и възможната им практическата приложимост, както и перспектива за бъдещи изследвания в конкретната областта.

Едновременно с посочените по-горе достойнства, заслужава да се отбележи, че като цяло дисертационният труд свидетелства също за умението на докторантката да организира добре и излага с подходящ научен стил и език отделните аспекти на представяното изследване.

Научните приноси на дисертацията могат да бъдат открити в няколко основни насоки: 1) Моделът на изследване, отличаващ се с комплексния си характер; 2) Разкритите закономерности по отношение на връзката на индивидуалното благополучие с партньорските отношения, независимо от модела на партниране; 3) Обогатената представа за моделите на двойково партниране; 4) Доказаното сходство в индивидуалното възприемане и преживяването благополучие между модела на съжителство без брак и съжителство в брак; 5) Изведените положителни и отрицателни аспекти в различните форми на партниране, с висока практическа приложимост.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Предложеният от КАТЯ ПЕНЕВА МИЛЕВА дисертационен труд на тема: “МОДЕЛИ НА ИНТИМНО ПАРТНИРАНЕ И ИНДИВИДУАЛНО БЛАГОПОЛУЧИЕ” представя автора като компетентен специалист в областта на психологията, с добра теоретична и методологична подготовка и умение за поставяне и провеждане на сериозни емпирични изследвания. Специално трябва да се подчертае ориентацията ѝ към подчертано значими от научна и приложна гледна точка проблеми в областта на психология на личността.

Дисертационният труд напълно отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и правилника за прилагането му. Посоченото по-горе ми дава основание с убеденост да гласувам за присъждането на Катя Пенева Милева образователната и научна степен „Доктор” по направление „Психология”.

3.12. 2020 г.

Проф. д-р Румяна Божинова